**ISO/IEC JTC 1/SC 2/WG 3 N 456**

**Date : 1998-04-15**

**ISO/IEC JTC 1/SC 2/WG 3**
**7-bit and 8-bit codes and their extension**
**SECRETARIAT : ELOT**

| | |
|---|---|
| **DOC TYPE :** | National Body contribution |
| **TITLE :** | Finnish orthography and the characters S with caron and Z with caron |
| **SOURCE :** | Finnish National Body |
| **PROJECT:** | --- |
| **STATUS :** | Informative document |
| **ACTION ID :** | FYI |
| **DUE DATE :** | --- |
| **DISTRIBUTION :** | P, O and L Members of ISO/IEC JTC 1/SC 2<br>WG Conveners, Secretariats<br>WG 3 Members<br>ISO/IEC JTC 1 Secretariat<br>ISO/IEC ITTF |
| **MEDIUM :** | P, Def |
| **NO OF PAGES :** | 11 |

Contact 1: Secretariat ISO/IEC JTC 1/SC 2/WG 3 ELOT Mrs K.Velli (acting)
Acharnon 313, 111 45 Kato Patissia, ATHENS – GREECE
Tel: +30 1 22 80 001 Fax : +30 1 22 86 219 E-mail : kkb@elot.gr

Contact 2 : Convenor ISO/IEC JTC 1/SC 2/WG 3 Mr E.Melagrakis
Acharnon 313, 111 45 Kato Patissia, ATHENS – GREECE
Tel: +30 1 22 80 001 Fax : +30 1 22 86 219 E-mail: eem@elot.gr

# Research Institute for the Languages of Finland

## Finnish orthography and the characters *š* and *ž*

The Finnish standard language can be considered to have reached its present stage at the end of the 19th century. As a result of conscious planning and goal-directed developing, the Finnish language reached the level of a civilized language that can be used in science, arts, and politics. It was also a hundred years ago that the present orthography of the Finnish language was established. Its basic principle is the correspondence between sounds and letters: each sound is marked with one letter and each letter means only one sound. The Finnish spelling system has been established and generally accepted. Thanks to it, it is easier and faster to teach the writing for instance in Finnish schools in comparison with many other cultures, in which the relation of pronunciation to spelling is more complicated.

In the Finnish language there is only one sibilant; it is not voiced and is marked with *s*. Thus all words containing other kinds of sibilants like [ʃ] (in the English word *sugar*) and [ʒ] (like in French *jeune*), are fairly new loans or proper names. In the languages in which these sounds occur, they are often marked in many different ways, and one sound may be marked with a combination of two or three letters (for instance English *ship*, *machine*, *sugar;* German *Stein* 'stone', *schön* 'beautiful'; Swedish *sjö* 'lake', *skön* 'beautiful', *stjärna* 'star'; French *chauffeur* 'car driver'). This kind of practice is against the Finnish orthography. Because in Finnish writing one sound corresponds to one letter, it is necessary to use the characters *š* and *ž*, for instance in *šakki*, *šaahi*, *šeikki*, *šillinki*, *tšeremissi*, *šamaani; džonkki*, *maharadža*.

Due to technical reasons or for convenience, letter combinations *sh* and *zh* are often used in quickly or less carefully written texts. In Finland this is illogical and may even cause problems in interpretation. The characters *s* and *h* can occur successively in Finnish words, but then the sounds [s] and [h] belong to different syllables and the pronunciation is not [ʃ], (e.g. in compound words *ihmishenki*, *virkamieshallitus*, *puoshaka*, and in words like *taashan*, *mieshän;* compare also with *pasha* [sh] 'a dish', *pašša* [ʃ:] 'a historical title').

The letters *š* and *ž* are most often needed when foreign personal names or place names are written. For the transliteration of Cyrillic characters there is the international standard ISO 9. In Finland, the national standard SFS 4900[1] is generally applied. Also the Fifth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names in 1987[2] approved of the principles that are applied in transliterating the Russian Cyrillic alphabet.

1 SFS 4900. Transliteration of Cyrillic characters. Suomen Standardisoimisliitto (Finnish Standards Association SFS). 1983.

2 Fifth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Montreal, 18–31 August 1987. Vol. I. Report of the Conference Department of Technical Cooperation for Development. United Nations, New York, 1988.

Sörnäisten rantatie 25 • 00500 Helsinki • Telephone +358 9 73151 • Fax +358 9 731 5355

The system is intended for use in international publications, including English, French, German, Spanish, Finnish, or any other languages written in Latin characters. The purpose of the system is to clarify the writing of Russian names in international communication, to prevent confusion, and to fasten searches for instance in libraries. According to the approved principles of transliteration the Russian character ш is latinized with the character *š* (Шишкино - *Šiškino*) and ж is latinized with *ž* ( Жужа - *Žuža*). The characters *š* and *ž* are also needed when writing the nomenclature of many other countries. According to the national usage and the national standard accepted in Finland, for instance the following names have to be written using the characters *š* and *ž*: *Tšaikovski*, *Gorbatšov*, *Tšetšenia*, *Tšekki*, *Azerbaidžan*, *Brežnev*.

Thus when Finnish language planners and usage advisors demand the use of the characters *š* and *ž*, this demand is based on the conditions set by the established orthography of the official language of the country. Such a situation is not acceptable in which, due to technical reasons, the people of some language area are forced to break the orthographic rules of their language and by so doing are forced to change the prevailing, established system. Instead, all technical and other means have to be used to further the possibilities of different cultures to develop and cultivate their languages as well as possible. Not depending on the mother tongue of anyone who uses ADP, it has to be possible to express oneself in writing in the way one wants to. In Finnish circumstances this requires the use of the characters *š* and *ž*.

Helsinki, 30 January 1998

| | |
|---|---|
| Pauli Saukkonen | Anneli Räikkälä |
| Prof., Ph.D., Director | Department Head |

Sörnäisten rantatie 25 • 00500 Helsinki • Telephone +358 9 73151 • Fax +358 9 731 5355

# The letters *š* and *ž* in the Finnish orthography: their use and status

Klaas Ruppel (Research Institute for the Languages of Finland)

1. For writing native Finnish words, a set of 21 letters is needed:
   *a d e g h i j k l m n o p r s t u v y ä ö*
   With one exception, each of these letters corresponds to one sound of the Finnish language. In native words, the letter *g* occurs only after the letter *n;* the combination *ng* stands for the sound [ŋ]. Native words are for example *koti* 'home', *maa* 'soil; country', *päivä* 'day'.

2. Loan words that have been assimilated into the Finnish language do not usually contain any other letters than those listed above.
   Such words of foreign origin are for example *kahvi* 'coffee' (cf. Swedish *kaffe*), *lossi* 'raft' (cf. German *Floß*), *pappi* 'priest; minister' (cf. Russian поп).

3. Loan words that have been assimilated only into the sound structure of native words may contain for instance following letters (and corresponding sounds):
   *b g f š z ž*.
   Such loan words are for example *begonia* 'begonia', *flyygeli* 'grand piano' (cf. Swedish *flygel*), *rikša* 'ricksha', *zombi* 'zombie', *džonkki* 'junk'.

All the word types mentioned in item 1–3, native ones, words of foreign origin, and loan words assimilated into the language, are words of the Finnish language.

4. Words that have not been assimilated into the Finnish language, so-called citation loans, can contain different letters that are foreign and unknown to the Finnish language:
   *c q w x å*.
   Examples of this kind of words are *cheddarjuusto* (*juusto* 'cheese'), *roquefortjuusto*, *rottweiler*, *ex-* (for example in the word *ex-vaimo* 'ex wife'), *ångström*.
   These letters belong to the Finnish alphabet, because
   - these letters occur in citation loans;
   - these letters occur in the personal names of Finnish citizens and in Finland's Swedish place names.

5. The frequency of the letters mentioned in item 3–4 can be roughly estimated by looking at two large dictionaries of the Finnish language (NS, PS[1]). NS is not electronically available, so that only headwords beginning with the letter in question can be counted. For comparison, the total numbers of headwords in PS containing the letters in question are mentioned.

| | headwords beginning with the letter in question | | |
|---|---|---|---|
| | NS | PS | total number of headwords in PS containing the letter in question |
| | | | |
| š | 114 | 27 | 58 |
| z | 37 | 20 | 47 |
| ž | 0 | 0 | 3 |
| | | | |
| c | 88 | 95 | 188 |
| q | 10 | 4 | 15 |
| x | 8 | 3 | 16 |
| | | | |
| å | 2 | 1 | 1 |

In the headwords of the newest descriptive-normative dictionary (PS), the letter *š* is more frequent than *z* and much more frequent than *q*, *x*, and *å*. The letter *ž* is rare but more frequent than *å*. In definitions and the information on pronunciation given in the PS the letter *š* additionally occurs 144 times and *ž* 19 times.

Although the letters *š* and *ž* fairly seldom occur in general nouns, in foreign names their frequency is uncountable.

1 NS = Nykysuomen sanakirja [Dictionary of Contemporary Finnish]. General editor Matti Sadeniemi. Helsinki 1951–61. (Ca. 200 000 headwords.)
PS = Suomen kielen perussanakirja [Basic Dictionary of the Finnish Language]. General editor Risto Haarala. Helsinki 1990–94. (Ca. 100 000 headwords.)

6. Like in all languages, also in Finnish there are exonyms, foreign place names that according to established usage are written in a way that differs from the original language and regularly transliterated forms. Such exonyms belong to the lexicon of each language. In the following table there is a selection of place names with their Finnish and English exonyms.

| endonym (original name) | | Finnish | English |
|---|---|---|---|
| | | | |
| Brussel, Bruxelles | | Bryssel | Brussels |
| Den Haag, s'-Gravenhage | | Haag | The Hague |
| Firenze | | Firenze | Florence |
| Genève, Genf, Ginevra | | Geneve | Geneva |
| København | | Kööpenhamina | Copenhagen |
| Lisboa | | Lissabon | Lisbon |
| München | | München | Munich |
| Praha | | Praha | Prague |
| Tchad | | Tšad | Chad |
| Česko | | Tšekki | Czech |
| Venezia | | Venetsia | Venice |
| Wien | | Wien | Vienna |

| | ISO 843 | | |
|---|---|---|---|
| | | | |
| Αθηναι | Athīnai | Ateena | Athens |

| | ISO 9 | | |
|---|---|---|---|
| | | | |
| Камчатка | Kamčatka | Kamtšatka | Kamchatka |
| Москва | Moskva | Moskova | Moscow |
| Чечня | Čečnâ | Tšetšenia | Chechenia |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | Fuji-san | Fudžijama | Fujiyama |
| | Ash-Shāriqah | Šardža | Sharjah |
| | T'ien Shan, Tian Shan | Tienšan | Tien Shan |

7. The letters š and ž have not traditionally been used in the names of Finnish citizens. There are only few exceptions to this (for example the family name *Tšokkinen*). But in transliterating foreign personal names those letters are often needed. The following table presents names transliterated according to ISO 9 and Finnish and English exonyms or national transliterations.

| endonym (original name) | ISO 9 | Finnish | English |
|---|---|---|---|
| | | | |
| Брежнев | Brežnev | Brežnev | Brezhnev |
| Горбачёв | Gorbačëv | Gorbatšov | Gorbachev |
| Ельцин | El′cin | Jeltsin | Yeltsin |
| Жуков | Žukov | Žukov | Zhukov |
| Живков | Živkov | Živkov | Zhivkov |
| Хачатурян | Hačaturân | Hatšaturjan | Khachaturian |
| Чайковский | Čajkovskij | Tšaikovski | Tchaikovsky |
| Черненко | Černenko | Tšernenko | Chernenko |
| Чехов | Čehov | Tšehov | Chekhov |

8. The Finnish and English exonyms listed in tables 6 and 7 have an equal status. The word *Tšekki* belongs to the Finnish language in the same way as the word *Czech* belongs to the English language. Also the adjectives derived from these words belong to the vocabulary of each language: *tšekkiläinen musiikki*, *Czech music*.

# Evidence for the letters *š* and *ž* in different kinds of text

## A. Encyclopedias

**Nižnetširskaja,** kasakkastanitsa Donin kasakkain maassa Donin ja Tširin yhtymäpaikassa Donin oikealla rannalla. Tširin toisella puolen olevan Verhnetširskajan kanssa N:ssä oli 1910 16,300 asukasta. Tärkeimmät elinkeinot maanviljelys ja karjanhoito. Kauppa vilkasta, tärkeimmät kauppatavarat ruis, pellavansiemenet ja viini.

**Nižne-Tagiljsk** *[-l'-]* (. *Nižne-Tagiljskij zavod*, rautaruukki ja tehdasasutus Venäjällä, Permin kuvernementissa Uralin itärinteellä Tobolin lisäjokeen Turaan laskevan Tagilin varrella, 140 km Jekaterinburgista pohjoiseen, Jekaterinburgin-Permin radan varrella; 37,400 as. (1910). — N.-T:n perusti 1725 ruhtinas Nikita Demidov (jonka suvulla laitos vielä on) edellisen vuosisadan lopulla löydetyn, magnetiittirautaesta tavattoman rikkaan Vysokaja gora-vuoren viereen. Läheisyydessä on vielä vaskimalmia, kultaa sekä platinaa (viimemainittua saatiin 1908 650 kg, 13,3 % Venäjän platinasaaliista). — Useita oppikouluja. *E. E. K.*

**Nižnij-Novgorod.** 1. Kuvernementti (ven. *Nižegorodskaja gubernija*) Keski-Venäjällä kahdenpuolin Volgaa; 51,274 km², 2,034,900 as. (arv. 1912). — Volga ja siihen laskeva Oka jakavat N.-N:n kahteen erilaiseen osaan: harvaan asuttu pienempi pohjoinen *(zaretšje)* on alava, suurien metsien ja soiden peittämä, taajemmin asuttu, eteläinen *(nagornaja)* on korkeampi ylätasankoa, johon joet ovat kaivaneet syviä uomia ja jonka itäosassa on laajoja mustamulta-aloja. Pääjoet: Volga ja siihen laskevat Oka (lisäjoki Teša), Sura (lisäjoet Pjana, Alatyr), Vetluga ja Keržensts; vesiteitä 1,076 km, josta 599 höyryaluksilla kuljettavia. Järvet pieniä. Ilmasto mantereinen, pohjoisosassa tuntuvasti kylmempi

A.1 Tietosanakirja. 1914. Volume 6, column 1229.

A.2 Iso Tietosanakirja. 1938. Volume 14, columns 65–66.

**Tšittagong,** engl. *Chittagong*, Bengalin provinssin satamakaup. Bengalin lahden perukassa britt. Intiassa. N. 38,000 as. Syväsatama, Assamista tulevan rautatien päätekohta. Teen ja juutin vientiä.

**Tsna.** 1. Beresinaan laskevan Hajnan vasemmalta tuleva sivujoki Länsi-Venäjällä Valko-Venäjän neuvostotasavallassa. — 2. Pripetiin vasemmalta tuleva sivujoki Itä-Puolassa. Pituus 135 km. — 3. Okan sivujoen Mokšan vasemmalta tuleva sivujoki Keski-Venäjällä Keskisen Mustanmullan alueen koillisosassa. Pituus 389 km, liikennöitävää 170 km. — 4. Ilmajärveen laskevan Metan lähdejoki Keski-Venäjällä Moskovan alueen pohjoisosassa. Laskee Matino järveen. Pituus 169 km.

**Tšokta,** engl. *choctaw*, sukupuuttoon kuollut muskogee kansaan kuulunut intiaaniheimo Yhdysvaltain Etelä-Georgian valtiossa alisen Mississippin varrella ja 1800-luvun alkupuolelta lähtien myös Oklahomassa. Luettiin viiden »sivistyneen» heimon joukkoon.

**Tsomavang,** järvi Länsi-Tiibetissä, →Manasarowar.

**Tšomolungma,** Chomolungma, Mount →Everestin tiibettiläinen nimi.

**Tšontšin,** Tšuntšin, Songtšin, Söngchin, Seishin, tärkeä satamakaup. Koillis-Koreassa, Tyynen meren rannalla. 35,630 as. (1928). Mantšukuohon vievän rautatien lähtökohta. Etenkin puutavaran vientiä.

**Tsoisiitti** →Zoisiitti.

**Tšorokh** *[-o'kh]*, joki Vähässä Aasiassa Armeniassa, alkaa Dumlu Daghilta, virtaa ensin lounaaseen, kääntyy Baiburtin pohjoispuolella koilliseen, Artvinin tienoilla luoteeseen ja laskee laajojen suomaiden halki Batumin eteläpuolella Mustaanmereen. Pituus 403 km, liikennöitävä matalapohjaisilla jokialuksilla vain Artviniin saakka.

**Tšorum,** Çorum, samannimisen Turkin vilajetin pääkaup. Vähän Aasian pohjoisosassa Kisil-Irmakin samannimisen sivujoen varrella, n. 75 km Amasiasta lounaaseen. 20,170 as. (1935). Mattojen kudontaa. Ympäristössä hedelmätarhoja.

**Tšosen,** Chosen, Korean virallinen jap. nimi.

**Tšota Nagpur,** Chota Nagpur, ylätasankoalue Etu-Intiassa Dekanin koillisosassa Biharin ja Orissan provinsseissa, rajoittuu lännessä ja luoteessa Son jokeen, etelässä Mahanadi ja Brahmani jokiin. Arkeisessa kallioperässä on Damodarin pohjoispuolella arvokkaita kivihiilikerroksia. T. N:n keskiosissa asuu vielä alkuperäisiä esidravidalaisia kansanheimoja. — Samannimisen Biharin ja Orissan hallintoalueen pääkaup. on Hazaribagh.

**Tšoušan,** Tšusan, Haitau, engl. *Chouchan*

3. XIV. Painettu ³¹/₃ 38.

I. *Chusan*, Tšekiangin maakuntaan kuuluva saariryhmä Kiinan itärannikolla Hangtšoun lahden eteläosassa. N. 400 saarta, joista T. on laajin (600 km²). Siellä sijaitsee Tinghain kaup. (n. 60,000 as.). Ympäristön vedet Kiinan tärkeimpiä merikalastusalueita.

**Tsu,** satamakaup. Japanissa, Hondon eteläosassa, Owarin lahden länsirannalla, n. 60 km Nagojasta etelälounaaseen. 65,971 as. (1935). Posliinitavaroiden ja kudonnaisten vientiä.

**Tsuba,** jap. miekan väistin 1. suojuslevy. →Japanin taide, p. 604, →kuvaliite Japanin taide II, 14.

**Tsubo,** tsjubo, bu, jap. pinta-alan mitta = 3,3 m².

**Tšud** →Tšuudit.

**Tšudra,** neljäs, alin int. kasti.

**Tšudskoje ozero,** →Peipsenjärven ven. nimi.

**Tsuga,** havupuusuku, 12 lajia Pohjois-Amerikassa ja Aasiassa. Oksat ovat litteähköt ja käpyt pienet, riippuvat, tav. haarojen päissä; käpysuomut pyöreät. Kolme näistä erotetaan yleisesti eri suvuksi *Pseudotsuga*. *T. canadensis*, joka kotimaassaan itäisessä Pohjois-Amerikassa kasvaa 25–30 m korkeaksi, on kuten useat muutkin lajit, Keski-Euroopassa suosittu puistopuu. Sen kaarnaa käytetään paljon parkitukseen. Metsäpuuna vielä tärkeämpi on →douglaskuusi.

**Tšuhna** →Tšuudit.

**Tsu Hsi,** →Tsehsi.

**Tšukiang,** Kantonin joki, Helmijoki, joki Etelä-Kiinassa, Kuangtungin provinssissa, syntyy Sikiang, Peikiang ja Tungkiang jokien yhtymisen kautta, virtaa Kantonin kaupungin ohi ja levenee avaraksi samannimiseksi Etelä-Kiinan mereen laskevaksi suulahdeksi, jonka länsirannalla on Macao, itärannalla Hongkong.

**Tšuktšien niemimaa,** ven. *Tšukotskaja zemlja*, Aasian mantereen koillisin niemimaa Pohjoisen jäämeren, Beringin salmen ja Beringin meren välissä. T. n:n kärki Kap Dežnev (174° 24' lt. pit.) on Aasian itäisin kohta. Niemimaata halkovat Anadyr vuoriston jonot (keskikorkeus 1,500 m merenp. yläp.). Asukkaat ovat vaeltavia tšuktšeja.

**Tšuktšit,** paleoarktinen mongolikansa Koilli- Siperiassa, Tšuktšien niemimaalla Berin- ja Jäämeren rannikolla ulottuen - leen Penžina joelle, Itäme- N. 12,500 henkeä. - vaeleaihoisi- aiukk-

A.3 Suomalainen tietosanakirja. 1990. Volume 1, page 303.

**Azerbaidžanin sosialistinen neuvostotasavalta,** *Azerbaidžan,* ven. *Azerbaidžanskaja SSR,* azerbaidžaniksi *Azerbaidžan,* neuvostotasavalta Taka-Kaukasiassa Neuvostoliitossa; pinta-ala 86 600 km², asukkaita 6 614 000 (1985), joista azerbaidžanilaisia 78 %, venäläisiä 8 % ja armenialaisia 8 %. Azerbaidžan rajoittuu Armenian, Gruusian ja Venäjän neuvostotasavaltoihin, idässä Kaspianmereen ja etelässä Iraniin. Siihen kuuluvat pääalueesta erillää- Nahitševanin autonomine- Vuoristo-Karabahin - Kaukasusvuori- ja Arme- r-

A.4 facta. 1976. Volume 6, column 182.

**maharadža** (< sanskr.), engl. *maharaja(h),* »suurkuningas», Intiassa aik. hallitsevan ruhtinaan arvonimi.

**maharani** (< sanskr.), maharadžan puolison arvonimi.

**Maharashtra** [-ra'š-], yksi *Intian osavaltioista. mahārāṣṭri [maha:raṣ̌ri], eräs muin. *intialaisista kielistä.

**Mahatškala** [-la'], Dagestanin pääkaup. Kaspian meren länsirannalla Neuvostoliitossa; 165 000 as. Lentokone-, öljynpuhdistus- (öljyjohto Groznyistä), paperi-, nahka- ja kalasäilyketeoll. Yliopisto.

B. Daily newspaper: Helsingin Sanomat 23 January 1998, page C 9.

Celibidache teki aivan uransa alkuvaiheissa muutaman levytyksen: mm. Lontoon filharmonisen orkesterin kera 1948 käsittämättömän hienon Tšaikovski-levyn (Decca, 1990) sekä Ida Haendelin kanssa 1953 Brahmsin viulukonserton (Testament, 1994).

● **Šostakovitšin, Glinkan, Dargomyžskin, A. Rubinsteinin, Fallan, Minkovin, Ravelin ja Granadosin lauluja. Olga Borodina (mezzosopraano), Semjon Skigin (piano). Philips. 135 mk (Polygram)**

Olga Borodina lienee aikamme paras Carmen, kuten viime kesänä saattoi todeta Mikkelissä. Espanjalaislaulut luontuvat hänelle siten itsestään selvästi. Otsakkeen *Bolero* alla kuullaan venäläisiä ja espanjalaisia melodioita, herkkiä ja tulisia tunnelmia.

Kokoelma ei esittele aikamme huippumezzoa nyt niin virtuoosisen ja monipuolisen ohjelman parissa kuin edellinen aarialevy. Silti Borodinan äänen värisyttävät matalat sävyt sekä hallittu vokaali-ilmaisu eivät jätä kylmiksi hänen taiteensa ihailijoita.

*Veijo Murtomäki*

C. Weekly magazine: Suomen Kuvalehti 21 November 1997, page 79.

*Financial Timesin* mukaan Viro onkin tällä hetkellä pankkiirien paratiisi ja Euroopan nopeimmin kasvava kansantalous 11 prosentin vuosikasvulla. Arvovaltainen luokituslaitos Moody's puolestaan antoi Virolle maaluokituksen Baa1, joka on sama kuin Tšekillä ja parempi kuin kahdella muulla Baltian maalla.

D. Reports

D.1 Martti Haavio: Me marssimme Aunuksen teitä. Päiväkirja sodan vuosilta 1941–1942 [A diary from the years of war 1941–1942]. 1969. Page 168.

*Risainen Präääžä*

[23. 9.] (jatkoa). Olen Prääžässä, Petroskoin tien varrella. Tämän tärkeän tiesolmun valloitti eversti Heiskasen divisioona jo 8. päivänä syyskuuta, samana päivänä, jolloin Lotinapellon sillankorvassa tähyilin Syvärin virtaa. Prääžä on rajonin keskuskylä, lyydiläisten aluetta.

D.2 Edgar Snow: Punatähti Kiinan yllä. 1973. Page 31.
Original name: Red Star Over China. 1968.

vat uudelleenkoulutuksen »toukokuun 7. päivänä» kouluissa, joissa Mao Tse-tungin ajatukset voimakkaammin kuin koskaan ennen muodostavat perustan ja ohjenuoran koko kansakunnan toiminnalle. Puolue rakennetaan uudelleen valmistauduttaessa hyväksymään uutta perustuslakia, joka perustuu »luotettavien puoluekaadereiden, joukkojärjestöjen edustajien sekä vastuullisten sotilasjohtajien» kolmiliittoon. Puolueen eheyttäminen on poliittisen elämän tärkein tehtävä samaan aikaan kuin tuotantoa kiihdytetään. Kiinan—Neuvostoliiton rajakahakat lisäävät jännitystä: Kiina seuraa myös tarkoin Nixonin yritystä »vietnamilaistaa» Yhdysvaltain tukemien Saigonin militaristien ja byrokraattien sota. Ho Tši Minh kuolee ja Kiina vakuuttaa jälleen solidaarisuuttaan Pohjois-Vietnamille. Pariisin rauhanneuvottelut venyvät Nixonin hitaasti supistaessa sotakoneistoaan Vietnamissa.

Kiina palaa aktiivisesti kansainväliseen diplomatiaan pyrkien ydinsupervaltojen vertaiseen asemaan. Kambodžan armeijan komentaja Lon Nol kukistaa prinssi Sihanoukin Kambodžassa ja Sihanouk perustaa pakolaishallituksen Pekingiin. Nixon lähettää vietnamilaisia ja amerikkalaisia joukkoja Lon Nolin avuksi, mutta laaja arvostelu pakottaa Nixonin rajoittamaan sekaantumistaan Kambodžan asioihin. 20. toukokuuta Mao Tse-tung vaatii maailman yhteisrintamaa amerikkalaista imperialismia vastaan ja lupaa Kiinan tuen uudelle Hanoin—FNL:n—Kambodžan (Sihanoukin)—Laosin liitolle. Mao ilmoittaa, että uuden maailmansodan uhka on vielä olemassa, mutta »pääsuunta on kohti vallankumousta».

Pariisissa Yhdysvallat yhä kieltäytyy hyväksymästä Hanoin vaatimuksia täydellisestä vetäytymisestä ehdoitta.

Vuoden loppuun mennessä pääministeri Tšou En-lai on sopinut diplomaattisuhteista Kanadan ja Italian kanssa. Puoli tusinaa aiemmin Yhdysvaltain vaikutusvallan pidättelemää valtiota seuraa esimerkkiä ja tun-

E. Fiction and poetry

E.1 Daniel Katz: Laturi [The blaster]. 1979. Page 229.

Yhdellä iskulla! Sentimentaalinen Korppi kertoi kyynelehtien, hohottaen ja syljeskellen lemmekkään lintuasinsa Lindasta. Korppi ei ollut silloin vielä ollut ukko, häntä olisi Tšehovin Vershininin lailla voitu kutsua rakastuneeksi majuriksi, vaikka hän oli vain luutnantti, sillä hän oli yksipuolisesti rakastunut Lindaan vartioidessaan Suursaarelle internoituja pakolaisia, ei heidän vaan itsensä turvallisuuden vuoksi. — Paketeista [illegible]

E.2 Vexi Salmi: Siniset mokkakengät [The blue suede shows]. 1993. Page 129.

— Voi vittu. Nyt Dachserilla kutsuu kaikki mua Hruštševiks. Otto keksi sen ja muut jatko. Ne pitää meitä ryssinä, saatanan aatut.

E.3 E. Annie Proulx: Laivauutisia. 1997. Page 126. Original name: The Shipping News. 1993.

"Lopulta keksin mitä kelluvaa osaisin tehdä. Muunnellun kiinalaisen džonkin, vanerista rakennetun jossa olisi kokonaan latoilla varustettu loggerttipurje. Kiinalaiset ovat unohtaneet purjehduksesta enemmän kuin muu maailma on edes tiennyt. He keksivät kompassin, he keksivät vesitiiviit osastot, he keksivät peräsimen ja maailman tehokkaimman purjeen. Džonkit ovat ammoisia laivoja, yli viisi tuhatta vuotta vanhoja ja verrattoman merikelpoisia, mainioita pitkillä matkoilla. Ja minä olen aina ollut hulluna kiinalaisiin runoilijoihin."

"Tämä on aika suolaista", Quoyle sanoi anteeksipyytävästi tarjoilijalle. "Taidan ottaa olutta. Sitten kun ehditte."

Täti painoi punaisen naamansa alas, sulkumerkit suupielissä kuin ruuvipihdeillä kiristetyt. Oli mahdoton tietää kuunteliko hän Nutbeemia vai lensi yli Himalajan.

Nutbeem siemaisi oluensa ja viittoi saadakseen lisää. Kun tyttö nyt seisoi siinä. "Koko sen ajan olin kirjoittanut tölkseni kirja-arvosteluja siinolle aikakauslehdelle. Se oli erikoistunut kirjallisuuskritiikkiin josta kenkään paitsi toimituspäälliköt eivät tajunneet mitään. Munkakritiikkejä. Ja sedältäni pummaamalla ja elämällä lampaannisäkkeitolla onnistuin säästämään sen verran että saatoin pestata venesuunnittelijan piirtämään minulle džonkin, niin yksinkertaisen että pystyisin rakentamaan sen kotona puolen tuuman venevanerista.

"Voi, olisitpa nähnyt sen kun se oli valmis. Se oli ruma. Se oli karkeatekoinen ja ruma, ulkopituus kaksikymmentäkahdeksan jalkaa, syvätys viisi jalkaa ja vain se yksi džonkkipurje, mutta kunnioitettavat sataviisikymmentä neliöjalkaa. Tiimmattu isopurjein alueissa. Vene oli raskasliikkeinen ja hidas. Ja oikein ruma. Minä rumensin sitä entisestään maalaamalla sen rotanharmaaksi. Vaaleankunin pala